

АНОТАЦИИ НА ПРЕДСТАВЕНИТЕ МАТЕРИАЛИ НА ДОЦ. Д-Р ЗОРА ГЕОРГИЕВА ЯНАКИЕВА

ЗА УЧАСТИЕ В КОНКУРС ЗА АКАДЕМИЧНА ДЛЪЖНОСТ
"ПРОФЕСОР"

МОНОГРАФИИ

1. **Янакиева, З. МОТИВИРАНЕ НА УЧЕНИЦИТЕ ЗА УЧЕБНА ДЕЙНОСТ В ОБУЧЕНИЕТО ПО ИЗОБРАЗИТЕЛНО ИЗКУСТВО.** Издателство „Имеон”, Пловдив, 2019, 184 с. /ISBN 978-619-7416-72-5/

През последните десетилетия мотивацията за учене в системата на средното образование се явява сериозен проблем, който създава множество тревоги сред педагогическите среди. При немалка част от учениците се забелязва негативно отношение към учебния процес, системно нарушаване на дисциплината, безпричинно закъсняване и явяване в часовете без необходимата подготовка. Зачестяването на тези явления създава множество затруднения, които се проявяват тенденциозно. В настоящия етап на развитие на съвременното българско училище проблемът за мотивацията е особено значим. Нарастващото му влияние заслужава внимание, предизвиква размисъл и интерес за изследване, тъй като отрицателните нагласи към ученето дават отражение на пълноценното овладяване на учебното съдържание, което довежда до спад в резултатите. Това обосновава необходимостта от по-задълбочено проучване в литературата, в областта на психологията, дидактиката и частно-педагогическите науки.

В научната литература мотивацията се дефинира като сложно психическо състояние, обуславящо се от вътрешни и външни за индивида подбуди и стимули за действие, които определят посоката, активността и продължителността на човешкото поведение, с важно значение за формирането и еволюирането на личността. Близко по съдържание понятие до мотивацията е мотивационната сфера. Тя съставлява сложна система от движещи мотиви с подчертано индивидуална характеристика, в която мотивите се подреждат в йерархична последователност. Участие в нейната структура взимат и други страни, които могат да послужат като движещи мотиви в учебната дейност на учениците, а именно: чувствата, емоциите, интересите, потребностите, убежденията и т. н. В процеса на обучение учащите формират и развиват своите интереси, позитивно отношение и мотиви към учебната дейност, които веднъж формирани и интериоризирани съдействат за повишаване на успеваемостта и на резултатите от обучението. Затова е важно педагозите да полагат усилия, да мотивират подрастващите чрез подходящи стимули, средства, методи и подходи за въздействие върху личността на обучаваните.

Пред художниците педагози изниква въпросът, как чрез външни стимули да се повлияе позитивно на учебната дейност, а оттам и на постиженията. Практиката показва, че учениците, които демонстрират високи резултати, обикновено имат силна мотивация, положително отношение към ученето и към обучението като цяло, както и обратното: липсата на потребност от учене показва слаба мотивация. Широко разпространеното мнение за разтоварващата роля на обучението по изобразително изкуство, поради творческата му свобода, се тълкува погрешно, а именно: че заниманията са часове за приятно забавление. Последниците от такова изкривено разбиране водят до влошаване на дисциплината, възпрепятстваща безпроблемното провеждане на часовете и до формално изпълнение на задачите.

Изследването поставя внимание на основополагащите теории в научната литература от гледна точка на психологията и отражението им в дидактиката; на предпоставките, които обуславят мотивацията и причините за нейното понижаване в обучението по изобразително изкуство, изведени от емпиричните наблюдения в практиката. Дидактическите аспекти в изложението на труда разкриват стимулите и възможностите на образователната среда за педагогическо въздействие в желаната посока, посредством методите, формите и подходите на работа, учебните задачи, материалите и техниките, професионалните и личностните качества на учителя, психологическите особености на възрастта. Идеята от проучване на проблема за мотивацията е да се предложат решения, с които да се повлияе позитивно на учебната дейност на учениците и да се улесни преодоляването му в обучението по изобразително изкуство. За целта са представени примерни варианти на експериментални уроци и на добри педагогически практики, включващи разнообразие от стимули за въздействие на външната среда.

Емпиричните наблюдения в практиката по изобразително изкуство и анализите на резултати от проучване на интересите и желанията на ученици от различни възрасти, етноси и етапи на обучение, дават по-обективна представа за стимулите на въздействие на образователната среда. Сравнителният анализ откроява особеностите в предпочитанията и реалните възможности за мотивиране на подрастващите в учебния процес по художествената дисциплина в училище.

2. Янакиева, 3. ИНТЕРАКТИВНОТО ОБУЧЕНИЕ В ПРОФЕСИОНАЛНАТА ПОДГОТОВКА НА СТУДЕНТИТЕ ПО МЕТОДИКА НА ИЗОБРАЗИТЕЛНОТО ИЗКУСТВО. АМТИИ - Пловдив: Издателство „Имеон”, 2017. 294 с. /ISBN 978-954-2963-22-6/

Качеството на образование е един от въпросите безспорно свързан с дидактическите методи и стратегии, с дигиталните технологии в процеса на обучение. В педагогическата теория и практика все повече внимание започва да се обръща на интерактивните методи, по-специално в системата на средното образование, но през последните години те се разработват и в дидактиката на висшето образование. Предимствата на интерактивните методи са, че създават стимулираща благоприятна среда за учене в условия на взаимодействие и сътрудничество в екип, което прави обучението привлекателно, продуктивно, диалогично. Това до голяма степен мотивира студентите за учебна дейност, което улеснява процеса на овладяване на знанията и уменията. Обучението се осъществява много по-ефективно, вследствие на това се повишават и резултатите.

Учебната дисциплина Методика на обучението по изобразителното изкуство е важен сегмент от професионалната подготовка на студентите бъдещи художници педагози, които в обучението формират начални знания и умения на теоретична и приложно-практическа основа за работа с деца, за планиране и организиране на учебно-възпитателен процес, за прилагане на разнообразни методи, стратегии и подходи в учебна среда, за формиране на професионално отношение, съответстващо на статуса художник педагог и на компетентности за бъдеща реализация на пазара на труда.

Изследването представя авторска концепция на педагогически модел за интерактивно обучение, плод на дългогодишен преподавателски опит и труд. Моделът включва организационните и учебните дейности между преподавателя и студентите в упражненията по методика. Идеята е по-ефективно провеждане и реализиране на целите на академичното образование във ВУЗ. В сравнително аналитичен план интерактивните методи се разглеждат с традиционните – като се обосновава ползата им за качеството на образование и за оптимизиране на учебния процес при професионалната подготовка на педагогическите кадри. Предложената система от упражнения е предназначена за

групова и индивидуална форма на работа за аудиторна и извънаудиторна заетост, чиято идея е да обслужва академичните цели в ОКС „бакалавър“. Групирането на упражненията е въз основа на общи белези и признаци, а дидактическата структура включва различни по характер задачи за прилагане на знанията от лекционния курс в примерни ситуации при условия на учебна среда: ролеви игри и имитация на професионална дейност при индивидуална и групова организация на учебния процес. По този начин се формират педагогически умения за работа, необходими за следващите етапи от практическото обучение. Диагностиката на постиженията показва степента на овладяване на учебното съдържание, в резултат на интерактивното обучение. Системата за контрол и оценяване се осъществява по диференцирани показатели, което прави оценъчния процес прозрачен и обективен. Очакваните резултати към упражненията обхващат равнището на задълбоченост в знанията, уменията и компетентностите, които следва да се постигнат като ефект от педагогическото взаимодействие. Последната част от труда включва, проучване на студентското мнение, даващо по-реална представа за качеството на образователния процес и собствена позиция за удовлетвореността от курса на обучение. Приложенията демонстрират постиженията в част от упражненията на студентите извършени в аудиторна и извънаудиторна дейност. При последната решенията на поставените задачи в самостоятелната работа се подлагат на анализ, дискусия и обсъждане в занятието.

КНИГА НА БАЗА ЗАЩИТЕН ДИСЕРТАЦИОНЕН ТРУД

1. Янакиева, З., Н. Бояджиева. **РАЗВИТИЕ НА ИДЕЯТА ЗА ВЪЗПИТАНИЕ И ОБРАЗОВАНИЕ ЧРЕЗ ИЗКУСТВО В БЪЛГАРИЯ. ПЪРВАТА ПОЛОВИНА НА ХХ ВЕК.** Издателство „Имеон“, Пловдив, 2018, 231 с. /ISBN 978-619-7416-54-1/

Идеята за възпитание и образование чрез изкуство, носено от движението за дидактическо художество, се появява в края на XIX век като първа форма на педагогическото реформаторство. Тя поставя началото на естетическия принцип в педагогиката за приложение на изкуството за възпитание и развитие на човека. Той се утвърждава през първото десетилетие на миналото столетие в европейското педагогическо реформаторство. Намира отражение у нас, включително в педагогическата книжнина, в специализираните художествени списания и в илюстрирания печат. На тази основа се очертава съвременна по-цялостна представа за развитието на художествено-педагогическите идеи за възпитание и образование чрез изкуство в периодичния художествен печат за подрастващи.

Детско-юношеският периодичен печат в България възниква през втората половина на XIX век с идеята да удовлетворява обществените потребности. Педагогическите идеи в ранния етап на формиране на периодиката не следват определени закономерности, а индивидуална логика на развитие, което довежда до зараждането и преследването на художествено-педагогически възгледи, представляващи интерес и обект за научно изследване. Основоположници като „художници-дидактици“ и първи издатели на списанията за изкуство за деца и юноши, са Г. Палашев (сп. „Картинна галерия за деца и юноши“, 1906-1925) и Н. Райнов (сп. „Картина и приказка“, 1928-1930), а приемници и продължители на идеите са Кл. Симеонов и Ал. Григоров (сп. „Картинна галерия“, 1934-1944). Част от идеите на реформаторите се осъществяват в и чрез периодиката и следва да се разглеждат в по-широк смисъл, тъй като съдържанието им излиза от рамките на печата. Той не е еднороден и в някои издания включва такива аспекти, които не се отъждествяват с възгледите на движението за възпитание чрез изкуство (дидакти-

ческо морализиране, шаблонност, догматизъм, натрапено поучителство). Въпреки еkleктичния му характер, в него се отразяват основните идеи на движението насочени към издигане на естетическия вкус на децата и възрастните, и повишаване на общата им култура и образованост.

Изследването на идеята за възпитание чрез изобразително изкуство в списанията за подрастващи е опит за проследяване на обществените потребности през първата половина на XX век. Идеалът за изграждане на естетическия модел на личността чрез средствата на изкуството в художествената периодика се чувства като осъзната необходимост през първото десетилетие на миналото столетие. Положена от движението за дидактическо изкуство в началото на XX век, идеята за възпитание чрез изкуство достига най-високата си точка на развитие в педагогическата теория и практика през тридесетте години, след което в средата на столетието постепенно отшумява и заглъхва. През втората половина на века тази идея претърпява редица трансформации, за да се появи в нов вид и форма на границата на следващото столетие, като идея за възпитание, терапия и анимаця чрез изкуство.

В труда се изследва появата и развитието на идеята за възпитание чрез изкуство, като първа проява на реформните движения в педагогиката в Европа и отражението ѝ в педагогическата теория и практика у нас. Прави се описание, анализ и оценка на практическата поява, тълкувание на приложението на основни положения от теоретичните възгледи на представителите на дидактическото изкуство у нас в детско-юношеския периодичен печат. Проследява се зараждането на периодиката за подрастващи; развитието на идеята за възпитание чрез изобразително изкуство и нейните функции, от гледна точка на движението; разпространението на естетическите възгледи в художествените и илюстрования печат, като се дефинират водещите идеи на представителите на направлението за осъществяване на задачите за възпитание чрез изкуство. Въз основа на сравнителния анализ се откроят общите белези и специфики на художествените списания, от гледна точка на отражението на реформните идеи в изследваната област. Очертава се цялостна картина на мястото и ролята, която заема специализирания печат в педагогическата теория и практика, осъществява се художествено-педагогическа и методическа оценка на съдържанието.

УЧЕБНИК ЗА СТУДЕНТИ

1. Янакиева, З. ИЗОБРАЗИТЕЛНО ИЗКУСТВО. УПРАЖНЕНИЯ ПО МЕТОДИКА. РАЗШИРЕН КУРС ЗА ПОДГОТОВКА. АМТИИ - Пловдив: Издателство „Имеон“, 2017. 141 с. /978-954-2963-21-9/

В системата на висшето образование семинарните упражнения по Методика на обучението по изобразително изкуство са форма на обучение, която се провежда в бакалавърска и магистърска степен. В по-високото квалификационно равнище дипломираните учители обогатяват професионалните си знания и умения за работа с ученици на различна възраст и за опериране с нормативни документи в системата на средното училище. Представената система от упражнения разширява и надгражда предложената - от предходната образователна степен по същата дисциплина и специалност. Обучението се провежда в теоретично-приложен и приложно-практически аспект. Пред съвременния учител се завишават изискванията по отношение на професионалната му подготовка, която включва педагогически знания, умения и компетентности в областта на обучението по визуални изкуства.

Упражненията са систематизирани по признаци, чиято структура включва: цел, задачи, форма и съдържание на занятието, въпроси за дискусия. В сравнение с бакалавърската програма, в магистърска степен обучителният курс включва ново съдържание, което формира представите за профилираното и разширено изучаване на изобразителното изкуство в средното училище, както за възрастовите особености на учениците в гимназиален етап. Разгледани и открити са формите за контрол и проверка, системата за оценяване и очакваните резултати, които следва да се постигнат в края на образователния процес. Проучването на студентското мнение за обучението по методика обхваща различни негови аспекти (на обучението). Приложенията доказват постиженията от учебната дейност на студентите: анализи на ученически творби, на учебно съдържание за гимназиален етап, модели на уроци за провеждане на интерактивно обучение, адаптирани програми, с оглед на училищната подготовка, тематични разпределения за различни класове и етапи в средното училище.

СТАТИИ И ДОКЛАДИ

1. Янакиева, З. Проблеми в обучението по изобразително изкуство с ученици от ромски произход в прогимназиален етап. - В: *Годишник на АМТИИ*. Пловдив: АМТИИ, 2012, с. 200-208 ISSN /1313-6526/

Обучението на ученици от ромски произход в средното училище е свързано с редица проблеми, които влияят на ефективното му провеждане, включително в учебния процес и по изобразително изкуство. Те се проявяват тенденциозно и формират облика на сегрегирания тип учебни заведения. Причините за това могат да се посочат: в отрицателното въздействие на средата, негативните очаквания от образованието, езиковата бариера в първи клас, слабата мотивация, системното пренебрежение на умствената дейност, равнището на развитие на познавателните психични процеси, които възпрепятстват творческото приложение на знанията в практиката. Една от задачите на художниците педагози е да се стремят да преодоляват негативните явления, изхождайки от проблемите в обучението по изобразително изкуство, от възможностите за стимулиране на ромските ученици, с оглед на техните желания, интереси и потребности.

2. Янакиева, З. Проблеми на педагогическата практика по изобразително изкуство в магистърска програма. - В: *Пролетни научни четения*. Пловдив: АМТИИ, 2013, с.176-180 ISSN /1314-7005/

Практическото педагогическо обучение в магистърска програма има за цел професионалното изграждане на студентите – дипломирани учители, чрез задълбочаване и разширяване на знанията и уменията за планиране и реализиране на урочни, извънкласни и извънучилищни форми, провеждани в гимназиален етап. То обхваща, разглеждане в средното училище на учебни проблеми в специализираното и профилираното обучение по интереси и по учебно съдържание, което включва две образователни равнища, с възможност за избор на една от трите разновидности на „организационната форма” Изобразително студио: студио за изящни изкуства, студио за приложни изкуства, студио дизайн. Профилирането е с оглед възрастта на учениците, тематичния обхват и проблематика на учебното съдържание. Засилената междупредметна връзка с обучението по другите дисциплини дава възможност за прилагане на организационната форма Образователен проект с интегрално-ситуационно съдържание. Тези различия в обучението на учениците дават отражение върху подготовката на стажантите за планиране и провеждане на урок, с оглед на обема, характера и спе-

цификата на теоретичната информация, художественото и философското интерпретиране на учебното съдържание, усложняване на дидактическите показатели към изобразителните задачи.

3. Янакиева, З. Мотивацията в обучението по изобразително изкуство в прогимназиалния етап при ученици от български и ромски произход. – В: *Годишник* на ШУ „Епископ Константин Преславски“. Шумен: УИ Епископ Константин Преславски, 2013, Т. XVII D, с. 214-220 ISSN /1314-6769/

Проблемът за мотивацията в обучението по изобразително изкуство в прогимназиален етап е обект на внимание при изследване на ученици от български и ромски произход. Въз основа на стандартизирани проучвания и задълбочени наблюдения в художествено-педагогическата практика се съпоставят, описват и анализират характерните и специфични особености при обучението на учениците от двата етноса. Открояват се сходствата и различията в учебния процес по изобразително изкуство, по отношение на техните интереси, потребности и предпочитания, които обхващат: видовете и жанровете изкуства, методите и формите на работа, изобразителните материали и техники, представите на учениците за значимостта на предмета, спрямо останалите предмети в училище.

4. Янакиева, З. Организация на семинарните упражнения по Методика на обучението по изобразително изкуство. - В: *Годишник* на ШУ „Епископ Константин Преславски“. Шумен: ШУ Епископ Константин Преславски, 2013, т. XVII D, с. 208-213 ISSN /1314-6769/

Упражненията по Методика на обучението по изобразително изкуство съставляват важна част от цялостната подготовка на студентите по тази учебна дисциплина в системата на висшето образование. Провеждат се в бакалавърска степен през третата година от четиригодишния курс на обучение. Организацията обхваща част от цялостната система упражнения, разработени за целите и нуждите на академичното образование, включително изискванията за проверка, контрол и оценка. Ориентирани приложно-практически те следват съдържанието в лекционния курс. Целта чрез задачите е студентите да решават различни по характер и степен на сложност проблеми от художествено-педагогическата практика, да формират професионални знания, умения и компетентности.

5. Янакиева, З. Мотивацията в обучението по изобразително изкуство в прогимназиалния етап. – В: *Годишник* на АМТИИ. Пловдив: АМТИИ, 2013, с. 164-177 ISSN /1313-6526/

Статията разглежда актуалното състояние на проблема за мотивацията на учениците в обучението по изобразително изкуство в прогимназиалния етап в съвременното общообразователно училище. Наблюденията в практиката показват регрес в отношението към ученето за част от учениците, което откроява значимостта на проблема за проучване. Обект на внимание са основни теории за мотивацията: когнитивна, афективна, „ролята на социалните процеси и действия“; двуфакторната, локализираща причините на вътрешни и външни; теорията за успеха като мотиватор на дейността, някои фактори за въздействие и стимулиране в обучението по изобразително изкуство, от които се обуславя мотивацията. С помощта на стандартизирано изследване се проучват желанията, интересите и потребностите на учениците от шести клас, с идеята за намиране на подходящи решения за мотивиране в учебния процес.

6. Янакиева, З. Диагностика и оценка на резултатите в обучението по изобразително изкуство. – В: *Годишник* на АМТИИ. Пловдив: АМТИИ, 2013, с.178-187 ISSN /1313-6526/

Чрез педагогическата диагностика в учебния процес по изобразително изкуство се установява равнището на ученическите постижения: усвоените знания и умения, грешките и причините, които се пораждат в обучението. Обект на внимание са дидактическите и възпитателните аспекти на педагогическата диагностика и нейните видове: входяща, междинна и изходяща, от гледна точка на обучението по изобразително изкуство, текущите проверки осъществявани чрез устно, писмено и практическо изпитване. В учебния процес акцент се поставя на практическата форма на изпитване. Специално място и значение в нея имат изобразителните задачи за изграждане на художествените умения, които разкриват същността на учебния предмет. При оценяването се анализират и сравняват резултатите с дидактическите показатели, поставени непосредствено преди изпълнението на задачите. Формираната качествена оценка се приравнява към числов еквивалент - количествена оценка, която бива: начална, текуща, срочна и годишна.

7. Янакиева, З. Обучението на студентите в семинарните упражнения по методика на изобразителното изкуство. - В: *Изкуство и образование – традиции и съвременност*. Международна научна конференция. Пловдив: АМТИИ, 2014, т. II, с. 287-299 ISBN /978-954-2963-13-4/

Статията разглежда актуалното състояние на провеждане на семинарните упражнения по методика на изобразителното изкуство и необходимостта им от осъществяването на активно, мотивиращо обучение за формирането на професионални педагогически знания, умения и компетентности. Употребата на интерактивни методи дава големи възможности за взаимодействие в учебния процес, за разглеждане на проблемите в дълбочина, чрез подлагането им на обяснение, анализ и дискусия. Поставянето на проблемни ситуации и изпълнението на различни по характер и степен на сложност задачи, изисква адекватни решения приложими в учебна среда с ученици. По този начин съдържанието се овладява много по-ефективно, отколкото с употребата само на традиционни методи. Вследствие на това се повишават учебните постижения, а оттам и качеството на подготовка на бъдещите учители.

8. Янакиева, З. Оценяване на постиженията на студентите по педагогическите дисциплини от художествените специалности. - В: *Изкуство и образование – традиции и съвременност*. Международна научна конференция. Пловдив: АМТИИ, 2014, т. II, с. 403-415 ISBN /978-954-2963-13-4/

Статията поставя на внимание проблема за оценяването на учебните резултати на студентите от специалност „Педагогика на обучението по изобразително изкуство“, бакалавърска степен. Направена е систематика на показателите за оценяване на индивидуалните постижения (знания, умения, компетентности) по отделните педагогически дисциплини, изучавани в теоретичен, теоретично-приложен и приложно-практически аспект: Методика на обучението по изобразително изкуство, Хоспитиране и Педагогическа практика в клас.

9. Янакиева, З. Методическа и професионално-практическа подготовка на студентите от специалност „Педагогика на обучението по изобразително изкуство“ в АМТИИ – гр. Пловдив. – В: *Електронно списание за наука, култура и образование [CD]*. 2014, бр. 2, с.44-49 ISSN /2367-6396 / http://www.fnpp.unisofia.bg/Academichен-%5CA_sustav.htm

Методическата и професионално-практическата подготовка на студентите от специалност „Педагогика на обучението по изобразително изкуство“ в бакалавърска програма има важно значение за бъдещата им реализация като учители в тази област. Обект на внимание са въпроси, във връзка с целеполагането, очакваните резултати като система от знания и умения, и по-важните задачи за постигането им в обучението по педагогическите теоретични и практически дисциплини - Методика на обучението по изобразително изкуство, Хоспитиране и Педагогическа практика в клас.

10. Янакиева, З. Класификация и значение на илюстрациите в учебниците по изобразително изкуство. – V: *Knowledge – international journal. Institute of Knowledge Management – Skopje*: 2014, Vol. 16. 3, pp. 938-1324, p.1317-1323; ISSN /1857- 923X/

Изследването разглежда актуален проблем от теорията и методиката на обучение по изобразително изкуство. То поставя на внимание значението на илюстрациите към текста в дидактическата структура на учебника въз основа на тяхното класифициране. Илюстрациите са основен структурен компонент, органична част от съдържанието на учебника, което поражда необходимостта от разглеждане на този проблем. Специално внимание е отделено на визуалните средства в учебниците по изобразително изкуство, тъй като активно се употребяват при изложение на учебното съдържание, в творческата дейност на учениците, а в отделни случаи при обсъждане и анализиране на изобразителните резултати. Проучванията в научната литература показват, че функциите на изображенията да онагледяват и поясняват словото, обхващат определен сегмент от техните възможности. Работата, която се извършва с илюстрациите в учебника по изобразително изкуство, е равностойна на тази, която се извършва с текста. Визуалната информация е съществен компонент от учебното съдържание и оказва важно значение за естетическото образование и възпитание на учениците. Идеята за нагледността в обучението като цяло не е нова и има исторически корени. Традицията за илюстриране на книгите с дидактическа насоченост се поставя още през XVII век от Ян Амос Коменски в неговата книга „*Orbis sensualium pictus*“ и се доразвива по-нататък от реформаторите педагози, по-специално от движението за дидактическо художество. То се заражда в Англия през втората половина на XIX век и се разпространява в редица страни от Западна Европа и Америка, включително и в България. Представителите на движението издигат идеята за внедряване на изкуството в училище като главно средство за естетическо възпитание. Те наблягат на нагледността в обучението и на значението на художествените произведения да служат за украса на училищния интериор. Оттам и заслуженото място, което се дава на този дидактически принцип не само в учебния процес по Изобразително изкуство, но и по останалите предмети в училище. От научно гледище са доказани част от предимствата на илюстрациите. Те намират широко приложение в обучението и се употребяват както от учителя в педагогическата работа, така и от учениците в изобразителната дейност. Целта на изследването е да се направи класификация на изображенията по определени белези, което не е извършвано до момента. Процесът на систематизация обхваща различни елементи на художествената форма и други признаци, които не са нейни съдържателни компоненти. Въз основа на това и с оглед на дидактическите цели се открояват полифункционалните възможности на илюстрациите за въздействие, което дава отражение върху развитието на учениците, а именно: да осъществяват научно-познавателна, възпитателна, мотивираща и развиваща функция. Репродуцираните произведения са съобразени с психологическите, възрастовите и изобразителните възможности на подрастващите. Те оказват изключително важна роля при поставяне на разнообразни по характер задачи, чието решаване води до съществени изменения в интелектуалните и изобразителните умения на учениците. По този начин илюстрациите съдействат за формиране на различни сфери от личността на подрастващите: интелектуална, естетическа, емоционална, продуктивно-творческа.

11. Янакиева, З. Оценката на студентите за обучението в семинарните упражнения по Методика на изобразителното изкуство. - В: *Годишник на АМТИИ*. Пловдив: 2015. с.189-197 ISSN /1313-6526/

Проучването на студентското мнение има за цел да представи гледната точка на учащите от проведения курс на обучение по Методика на изобразителното изкуство. По-специално на внимание при изследването е тяхната оценка за семинарните упражнения, което се провежда стандартизирано чрез анкета. Насочено към различни аспекти от учебния процес, то има за цел да проследи удовлетвореността на студентите от подготовката им по учебната дисциплина, мнението относно качеството на обучение, ефектът и ползата от педагогическото въздействие. Проучването има двойно значение: за преподавателя смисълът е да се усъвършенства учебният процес, с което да се постигнат по-високи резултати, за учащите – професионалното изграждане и развитие. Идеята е да се вземат под внимание техните препоръки и интереси с оглед на поставените въпроси. Данните показват положителното отношение и удовлетвореност от проведения курс на обучение.

12. Янакиева, З. Очаквани резултати в семинарните упражнения по Методика на обучението по изобразително изкуство. – В: *Пролетни научни четения*. Пловдив: АМТИИ, 2015, с. 249-254 ISSN /1314-7005/

Статията поставя на внимание проблема за учебните постижения на студентите в семинарните занятия по Методика на обучението по изобразително изкуство. Направената диференциация на очакваните резултати е въз основа на предложената ситемата от упражнения, които са групирани по общи белези и признаци. По този начин се изгражда представа както за цялостната подготовка от семинарите, така и за индивидуалните постижения, които трябва да се постигнат в края на обучението.

13. Янакиева, З. Трудности в началните упражнения по Методика на обучението по изобразително изкуство. – В: *Пролетни научни четения*. Пловдив: АМТИИ, 2015, с. 255-260 ISSN /1314-7005/

При анализиране на учебната дейност в началния етап на провеждане на упражненията по Методика на обучението по изобразително изкуство се открояват пропуски и затруднения в работата на някои студенти, които очертават както индивидуалното – така и общото равнище на успеваемост в групата. Наблюденията показват, че те се дължат на субективни и обективни фактори при решаване на различни проблеми от теорията и практиката на обучение по изобразително изкуство. Най-често - при формулиране на въпроси за беседа, при аранжиране на постановки за ученици от различни възрасти, при поставяне на инструкции към учебни задачи, свързани с изобразителната дейност.

14. Янакиева, З. Дидактически аспекти на семинарните упражнения по Методика на обучението по изобразително изкуство в бакалавърска и магистърска степен. - В: *Управленски и маркетингови проблеми в изкуството*. Пловдив: АМТИИ, 2017, с.18-26 ISBN /978-954-2963-20-2/

Статията разглежда отделни проблеми, във връзка с планирането и подготовката за провеждане на семинарните упражнения по методика на обучението по изобразително изкуство в бакалавърска и магистърска степен, от страна на преподавателя и студентите. В сравнителен план са анализирани и открити общите белези и специфики в обучението между двете образователни равнища, целта за базовата подготовка в по-ниското ниво и надграждащата - в по-високото - с оглед на квалификационната степен.

15. Янакиева, З. Организационни форми на учебната работа по изобразително изкуство. - В: *Управленски и маркетингови проблеми в изкуството*. Пловдив: АМГИИ, 2017, с. 222-232 ISBN /978-954-2963-20-2/

Урокът е основна организационна форма на работа в учебно-възпитателния процес. При планирането му важно значение имат педагогическите цели и задачи, които обуславят структурирането и времетраенето на отделните му части. В обучението по изобразително изкуство внимание се поставя по-специално на комбинирания урок. Съобразно спецификите на учебните проблеми и задачи неговата продължителност може да бъде различна. Изследването представя примерна организация на дейностите разпределени по минути в структурата на онези уроци (урок за разработване и усвояване на нови знания за един и за два учебни часа, урок за развиване на умения и навици за един и за два учебни часа), които най-често се употребяват в художествено-педагогическата практика и могат съобразно програмните изисквания да бъдат с различен хорариум.

16. Янакиева, З. Натюрмортът и обучението в общообразователните и професионални училища в България. – V: *Knowledge – international journal*. Institute of Knowledge Management – Skopje: 2017, Vol. 17, No 4, pp. 1509-1784, p.1677-1683; ISSN /2545-4439/ ISSN /1857-923X/

Изследването разглежда актуален въпрос от теорията и методиката на обучение по изобразително изкуство, което поставя на внимание проблемите на натюрморта, развитието му в контекста на историята и по-важните аспекти от частно педагогическо гледище. Той е значим и засяга важни въпроси във връзка с художественото възпитание и образование на учениците в българското училище. Проблемът не е нов, но актуалността му в обучението поражда необходимостта от разглеждане. В системата на средното образование у нас натюрмортът се изучава в начален, прогимназиален и гимназиален етап в задължителната, задължителноизбираемата и профилираната подготовка. На внимание е в класно-урочните форми, осъществявани по учебни програми от министерството на образованието, в извънкласните и извънучилищните дейности, провеждани в свободното от задължителните часове време в културно-просветните учреждения – читалища, центрове за работа с деца, школи по изобразително изкуство. В тях учениците получават допълнителна подготовка, с оглед на техните интереси и потребности. В художествените училища на натюрморта се поставя акцент по всички специалности, най-вече по учебните предмети Рисуване и Живопис през първата и втората година на обучение. Основополагащо е значението му за професионалното формиране на учениците. Чрез него се овладяват закономерностите на обемно-пространственото изграждане, технически умения за работа с графични и живописни материали, приложими в творческите задачи по-нататък, във връзка с портрета и човешката фигура. Изучава се в системата на висшето образование по специалности в областта на изкуствата. Проучванията в научната литература показват, че от гледна точка на обучението проблемът е недостатъчно разработен. Отделни въпроси, във връзка с рисунката и живописното изграждане, се поставят в методическите трудове и практическите ръководства за учители, фокусирани към определени класове и етапи в средното училище. По-обстойно е представянето на жанра в обучението по Рисуване в професионалните учебни заведения, което не дава достатъчно представа за изучаването му по живопис. Целта на изследването е да се открият по-важните проблеми, отличителните белези и специфики в общообразователното и художественото училище. Въз основа на теоретичното проучване на натюрморта в контекста на историята и сравнителното анализиране на учебните задачи, се открояват по-важните проблеми в изкуството, които се разглеждат и в обучението, в съответствие с психологическите, възрастовите и изобразителните възможности на учениците. Очертават се

насоките за общоестетическо възпитание в масовите училища и за професионалното образование на бъдещите специалисти в художествените заведения.

17. Янакиева, З. Зараждане на изкуство за деца под влияние на идеята за художествено образование и възпитание. – V: *Knowledge – international journal*. Institute of Knowledge Management – Skopje: 2018, Vol. 23, No 5, pp. 1331-1716, p.1551-1556 ISSN /2545-4439/ ISSN /1857-923X/

Идеята за възпитание чрез изкуство възниква през втората половина на XIX век в Англия. Тя се разпространява в Германия, Франция, Холандия и редица държави от Западна Европа и Америка, включително в България в началото на XX век. Популяризира се от движението за дидактическо изкуство, което представлява част от реформаторската педагогика. То се заражда като реакция на недоволство срещу едностранчивото и негативно въздействие на съвременната образователна система, която издига умственото развитие и интелектуалистичния принцип като единствено важни. Изпъква необходимостта от формиране на естетическия модел, хармоничното и всестранно развитие на личността. Движението пропагандира идеята за възпитание чрез изкуство и обучение с помощта на художественотворческите дейности, които трябва да се внедрят в училищния живот. Ярки представители на направлението в България са художниците педагози: Г. Палашев, Н. Райнов и Б. Денев. Големите заслуги на тримата реформатори са, че извоюват на предметите от художествения цикъл полагаемо място в образователната система, разработват методиката на обучение по рисуване. Последното изпъква като средство за формиране на естетическата култура, неправомерно схващано досега като „тясно утилитарно“. За първи път от съществуването на педагогическата теория и практика изкуствата са изравнени по важност с науките и са равнопоставени с останалите предмети в училище. Новият подход в методиката на обучение по рисуване изхожда от психофизиологичните особености на детето в изобразителната дейност, което налага преосмисляне на досегашните методи и пренареждане на програмата в систематична последователност. Пръв от представителите на движението у нас Палашев забелязва склонността на децата да разглеждат картинки и залага на идеята да използва природните наклонности в процеса на семейното и училищното възпитание. Зародила се сред педагогическите слоеве, идеята за възпитание чрез изкуството добива широка популярност, проправяйки си път сред художествените среди. Задачата за формиране на естетическия модел на личността полага основите за разработване в европейското изкуство на проблеми предназначени за деца и юноши, за разлика от българското изкуство, което по обективни исторически причини не си поставя подобни задачи. За целите на художественото възпитание европейската живопис тематично е най-достъпна, тъй като претворява анималистични картини, образи на деца, фигурални композиции със сцени от ежедневието на подрастващите, битови, библейски и митологични сюжети. Вниманието на по-малките зрители се ангажира с творби, илюстриращи игрите, безгрижието и лудориите на малчугани, бедността на деца израснали в среда на социалнослаби семейства, а на големите – с произведения, представящи библейски и митологични сюжети, портрети и пейзажи. В началото на миналия век художественото възпитание у нас се осъществява с помощта на детско-юношеския периодичен печат, в който се популяризират творби от европейски художници, създадени за естетическите потребности на подрастващите.

18. Янакиева, З. Натюрморт - форми на учебна работа. - В: *Годишник на АМТИИ*. Пловдив: 2018. ISSN /1313-6526/ /под печат/

Статията поставя на внимание проблема за формите на учебна работа по изобразително изкуство, по-специално при обучението по натюрморт и тяхното значение за художествената подготовка на учениците в средната степен на училищното образование. Изложението дава отговор на някои по-важни въпроси, във връзка със същността и спецификите на учебните форми при обучението по натюрморт: рисуване по натура, рису-

ване по памет и въображение, асоциативно рисуване чрез възприемане на художествени произведения. Те се осъществяват съобразно целта, учебните проблеми и задачи, както и възрастта на учениците.

19. Янакиева, З. Изобразителни принципи за изграждане на натюрморт при работа с ученици. - В: *Годишник* на АМТИИ. Пловдив: 2018. ISSN /1313-6526/ /под печат/

В доклада се разглеждат основни проблеми в обучението по изобразително изкуство в средното училище, във връзка с принципите на формообразуване при работа с ученици. Обект на внимание са характерните особености и различията, които се открояват между линейно-плоскостния, плоскостно-декоративния и обемно-пространствения принцип за претворяване на обектите от действителността и по-специално на предметите в натюрморта.

20. Янакиева, З. Естетическовъзпитателни аспекти на натюрморта. - В: *Годишник* на АМТИИ. Пловдив: 2018. ISSN /1313-6526/ /под печат/

Изложението поставя на внимание възможностите на натюрморта като художествен жанр за осъществяване на естетическовъзпитателно въздействие в обучението по изобразително изкуство. Чрез него се формират не само знания и умения, но се развива естетическото възприемане, естетическото отношение, естетическите чувства, естетическият вкус, естетическият идеал, естетическата оценка. В резултат на системния учебен процес учениците изграждат художествената си грамотност и култура.